

Joutsan kunnan lausunto Keski-Suomen hyvinvointialueen palveluverkko 2-esitykseen, 27.10.2025

Tiivistelmä:

1. Joutsan vuodeosastoa ei voi lopettaa
 - a. Joutsan vuodeosasto vastaa alueellisena yksikkönä koko itä-Päijänteen alueen perusterveydenhuollosta
2. Kuvantamisen ja näytteenottopalvelun tulee säilyä
 - a. nykyaikainen ja toimiva moniammatillinen tiimityöskentelymalli on käytössä ja tähän tarvitaan jatkossakin päivittäiset näytteenotto- ja kuvantamispalvelut
3. Joutsassa ei ole ollut rekrytointiongelmia ja henkilöstö on ollut todella sitoutuvaa ja pysyvää
 - a. vapautuva henkilöstö ei siirtynyt Keski-Suomen hyvinvointialueen avoimiin tehtäviin, vaan he etsivät työpaikat muualta kuten Päijät-Hämeen ja Etelä-Savon alueilta
4. 80 km matka korvaaviin palveluihin on vanhusvoittoisella alueella mahdoton, koska riittävää julkista liikennettä ei ole käytettävissä

Palveluverkkoesitys 2 jatkaa edellisen palveluverkon viitoittamalla uralla. Palautteesta ei ole opittu, eikä uutta tulokulmaa asian valmisteluun ole löydetty. Hyvinvointialueen taloudellinen tilanne haastaa etsimään säästöjä, mutta luovuus on ollut valmistelijoilla hukassa. Usko keskittämisen etuihin jatkuu, eikä esityksen vaikutuksia ole arvioitu riittävästi. Vaikutusten arviointi on pysähtynyt hyvinvointialueen oman toiminnan näkökulmaan ja ehdotusten vaikutukset kuntien elinvoimaan tai asiakkaiden kokonaistilanteeseen puuttuvat. Esimerkiksi alueelliseen osastotoimintaan liittyen esityksessä arvioidaan lakonisesti, että Joutsan osaston lakkauttaminen voi johtaa matka-aikojen ja -kustannusten maltilliseen kasvuun, ja tämä voi lisätä myös omaisten liikkumisen tarvetta. Haittavaikutuksia asukkaille ei voi aliarvioida. On täysin selvää, että tunnin liikkuminen suuntaansa hoitoon lisää matkakustannuksia. Hyvinvointialueen arvion mukaan potilaan sijoittuminen määräytyy ensisijaisesti hoidon tarpeen arvion perusteella, jolloin etäisyys ei ole niin merkittävässä roolissa. Joutsan alueellinen osastotoiminta on ollut laadukas, ja kustannustehokas, eikä ongelmia työvoiman saatavuudessa ole ollut. Osaston alas ajamisella joutsalaiset ajetaan maantielle, eikä vaikutukset ole vähäiset.

Esityksen perusteella Joutsasta tulee kunta, josta on valtakunnallisestikin pisimpiä eli yli 80 km matka osastopalveluiden äärelle. Etäisyyksien merkitystä ei tulisi vähätellä etenkin maakuntien reuna-alueella, jossa vastaavia palveluita on mahdollista saada toiselta hyvinvointialueelta saavutettavammin. Paitsi, että vaikuttavuusarviointia ei ole ulotettu elinvoimatekijöihin, se on puutteellinen myös hyvinvointialueen oman toiminnan kannalta. Joutsan kunta vaatii ennen päätöstä palveluverkosta laatimaan vaikutusarviointit seuraavista asioista:

1. Palvelujen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus:

- Arvio siitä, miten palveluverkon muutokset vaikuttavat Joutsan asukkaiden mahdollisuuksiin saada perusterveydenhuollon, mielenterveyspalvelujen ja erikoissairaanhoidon palveluja verrattuna muihin Keski-Suomen kuntiin
- Vaikutukset haavoittuviin ryhmiin: Erityisesti ikääntyneiden, pitkäaikaissairaiden ja mielenterveysasiakkaiden palvelujen jatkuvuus ja saavutettavuus.
- Mahdolliset riskit hoidon katkeamisesta tai viivästymisestä.

2. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välinen yhteys:

- Sote-uudistuksen tavoitteena on ollut vahvistaa perusterveydenhuoltoa ja estää kalliiden erikoissairaanhoidon kustannusten nousu. Toteutuuko tämä Joutsan seudulla palveluverkkomuutoksen jälkeen?
- Mitkä vaikutukset alueen palvelusupistuksilla on erikoissairaanhoidon kustannusten nousuun pidemmällä aikavälillä, kun oletuksena on, että hoitoon ei enää hakeuduta ajoissa pitkien välimatkojen takia?

3. Kunnan hyvinvointityön edellytykset: Miten palveluverkon muutokset vaikuttavat kunnan kykyyn toteuttaa lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä (mm. yhteistyö, tiedonsaanti, paikalliset tukipalvelut)?

4. Vaikutukset alueelliseen elinvoimaan ja väestökehitykseen: Arvio siitä, miten palvelujen supistaminen vaikuttaa Joutsan houkuttelevuuteen asuinpaikkana, erityisesti lapsiperheiden ja ikääntyvien näkökulmasta.

Joutsan kunta edellyttää, että laaja paikkakuntakohtainen vaikuttavuusarviointi toteutetaan ennen palveluverkkosuunnitelman lopullista hyväksymistä aluevaltuustossa. Aikaa on, eikä näin mittavia päätöksiä voi tehdä ilman huolellista vaihtoehtojen vertailua.

Joutsan kunta esittää, että palveluverkon valmistelu palveluverkkoehdotus 2:n pohjalta keskeytetään ja selvitetään vaihtoehtoisia malleja palveluverkoksi ja säästöjen löytämiseksi. Lisäksi on tutkittava:

- **saadaanko ylipäättään tarvittavia säästöjä palveluverkosta vai olisiko syytä käydä ensin läpi hyvinvointialueen kaikki prosessit ja suhteuttaa palveluverkko toimiviin prosesseihin?**
- **Voisiko tarkastelun aloittaa niin, että ensin selvitetään olemassa olevat, toimintaa sopivat tilat ja eri yksiköissä toimiva pysyvä henkilöstö ja jatkaa toimintoja näissä yksiköissä alkaen hyvinvointialueen reuna-alueilta, joista matkat hoitoon ovat pitkät. Siis: laidoilta keskelle eikä päinvastoin.**
- **onko erikoissairaanhoidon hoitoketjut ja prosessit tarkasteltu huolellisesti?**

Hyvinvointialueuudistuksen keskeinen tavoite on ollut perusterveydenhuollon vahvistaminen. Käsiteltävänä olevalla palveluverkkoesityksellä romutetaan hyvin toimivaa perusterveydenhuollon verkostoa ja toimintamalleja.

Hyvinvointialue perustelee esitystään resurssien paremmalla jakautumisella ja toimintavarmuudella. Maakunnan reuna-alueiden kannalta vaikutukset ovat täysin päinvastaiset. Jos hyvinvointialueen tärkein tehtävä on varmistaa, että jokainen keskisuomalainen saa tarvitsemansa sosiaali- ja terveyspalvelut, keskittäminen ei ole vaihtoehto, vaan resurssien jakaminen tasaisesti eri puolille maakuntaa. Vaikka esityksessä korostetaan terveyshyötyjä, ne jäävät osoittamatta. Uudet toimintamallit ovat tärkeitä, mutta niiden käyttöön ottaminen vanhusvoittoisella alueella vaatii pitkäjänteisyyttä ja aikaa. On selvää, että päivittäin tarvittavat palvelut pidetään helposti saavutettavina, kun taas harvemmin tarvittavat palvelut voivat olla pidemmän matkan päässä. Hyvinvointialueen ehdotuksessa ollaan eri puolilla maakuntaa lakkauttamassa niitä palveluja, joita asukkaat tarvitsevat melko usein. Onko esimerkiksi viikonloppuisin annettava haavahoito ja antibioottihoito järkevää toteuttaa Jyväskylässä vai toteutetaanko se kotikunnassa? Entä saattohoito- ja palliatiivisen hoidon potilaat, joiden omaiset ajavat jatkossa vähintään tunnin suuntaansa katsomaan kuolevaa läheistään? Riittävää joukkoliikennettä Joutsan seudulla ei ole tarjolla.

Hyvinvointialue alleviivaa, että henkilöstö on tärkein voimavara. Palvelut eivät synny ilman ammattilaisia ja turvallisia tiloja. Hyvinvointialueen mukaan on varmistettava, että henkilöstöä riittää myös tulevaisuudessa. Ehdotuksessa mainitaan, että hyvinvointialueen on tarjottava työympäristöjä, jossa ammattilaiset viihtyvät nyt ja jatkossa. Työskentelyyn on oltava turvalliset tilat, jossa ammattilaiset kohtaavat asiakkaat ja potilaat. Tämä tukee sekä palvelujen laatua että henkilöstön hyvinvointia. Joutsassa on sosiaali- ja terveydenhuoltoon uudehkot, toimintaan suunnitellut tilat ja henkilöstö, jossa vaihtuvuus on vähäistä. Hyvinvointialueen kirjaamasta tavoitteesta huolimatta palveluverkkoehdotuksessa on suunniteltu lopetettavaksi Joutsan vuodeosasto, jossa kaikki nämä tavoitteet täyttyvät. Onko HVA tietoinen, että Joutsassa työntekijät viihtyvät ja pitävät työympäristöään erinomaisena? Joutsan seudulta potilaat ohjattaisiin maakunnan keskusta huomattavasti huonokuntoisempiin tiloihin, jotka lisäksi potevat henkilökuntapulaa. Henkilökuntapulaa ei korvata Joutsasta siirtyvillä ammattilaisilla, sillä he siirtyvät pikemminkin lähihyvinvointialueiden palvelukseen.

Jos palveluverkon uudistaminen on panostus ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin pitkällä aikavälillä, siinä ei huomioida esimerkiksi Joutsan alueen vanhusvoittoista väestöä, joka vanhenee entisestään. Sairastavuus kunnittain ikävakiomattomana on raportin mukaan Joutsassa 141,2, maakunnan korkein! Myös työkyvyttömyys on korkea: 148,5! Näillä perusteilla Joutsan palvelujen säilyttäminen on ilmeinen.

Taloudellisesti kestävä ja tietoon perustuva palveluverkko, joka perustuu käytettävissä olevaan rahoitukseen, on tärkeää, mutta ehdotuksen mukainen palveluverkon ja palvelutuotannon uudistaminen ei tue tätä tavoitetta. Palveluverkkoehdotus ei tue uudistamista, vaan taantumista keskitettyihin nykymalleihin vailla asiakas- ja potilasnäkökulmaa. Palvelutarpeen muutoksiin varaudutaan ennakoivasti huomioimatta väestön ikääntyminen ja sairastavuus. Selvityksestä puuttuvat myös selkeät yksikkökustannukset, joilla yksiköiden tehokkuutta voidaan luotettavasti arvioida.

Joutsan vuodeosaston lakkauttaminen

Palveluverkkoehdotuksen heikkous on siinä, että strategiset tavoitteet ja menestystekijät eivät ehdotuksessa konkretisoidu. Palveluverkkoehdotuksen supistukset kohdistuvat Joutsassa sellaisiin kohteisiin kuten vuodeosasto ja kuvantamis- ja näytteenottopalvelut, joista saatavat säästöt ovat suhteellisen pieniä ja haitta alueen asukkaille muun muassa pitkien etäisyyksien vuoksi suuri. Kuten

edellisessä ehdotuksessa, palveluverkkoehdotuksen tausta-aineisto on laaja, mutta sen hyödyntäminen ehdotuksessa jää puutteelliseksi. Hyvinvointialueuudistuksessa pyrittiin vahvistamaan perusterveydenhuollon palveluja ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista. On selvää, että heikentämällä perusterveydenhuollon palveluverkkoa erikoissairaanhoidon kohdistuu lisäresursoinnin tarvetta. Erikoissairaanhoidon palvelujen vaikuttavuus ja kustannustehokkuus riippuu suoraan perusterveydenhuollon järjestämisestä. Palveluverkkoesityksellä ei myöskään ratkaista hyvinvointialueen sopeutustarvetta, ellei muutoksia uloteta erikoissairaanhoidon ja koko palveluketjuun. Palveluverkkoesitystä vaivaa keskeneräisyys: Palveluita esitetään karsittavaksi ilman selkeää suunnitelmaa, miten ne korvataan. Kivijalkapalveluiden korvaaminen muun muassa digipalveluilla onnistuu vain, jos toimintamallit ovat valmiina ja asiakkaat omaavat tarvittavat digitaidot. Sosiaali- ja terveydenhuollon päiväjän perustason vastaanotot ovat vastaanottotoiminnan perusta, ja ne vastaavat alueen asukkaiden hoidon- ja palvelun tarpeeseen ja tukevat vaikuttavaa ja tarkoituksenmukaista hoidon sujumista ja jatkohoitoa asukkaille.

Joutsan sote -palvelujen tilalähtökohtana on ollut nykyaikainen sote -keskus, joka sisältää ns. laajan palvelun sote-lähipalvelut. Laajoihin palveluihin kuuluvat myös ympärivuorokautiset sairaanhoidolliset palvelut, intervallikuntoutus, arviointiyksikkö, kotiin vietävät sairaanhoidolliset sekä kuntoutuspalvelut. Näitä palveluja varten Joutsan sote -keskuksen yhteydessä toimii Joutsan vuodeosasto. Joutsan vuodeosasto sijoitettiin Sote-keskuksen välittömään läheisyyteen peruskorjaamalla vuonna 2021 tilat Palvelukeskus Jousen kiinteistöön. Osastolla on 17+11 asiakaspaikkaa. Hanketta suunniteltaessa huomioitiin alueen asiakasmäärä, henkilöstön määrä, tukitoiminnot, tilojen muunneltavuus ja esteettömyys sekä erityistilarpeet. Joutsan vuodeosasto toimii alueellisena osastopalveluna Joutsan lisäksi myös Luhangan ja Toivakan asukkaille. Kuvantamiseen ja näytteenottoon liittyvät heikennykset eivät tuota mitään säästöjä. Joutsassa on nykyaikaiset laitteet ja henkilöstö. Korvaamalla nykymuotoisen kuvantamisen mobiilikuvantamisella muutaman kerran viikossa, se aiheuttaa pelkästään matkakustannuksia ja kuormittaa ympäristöä. Joutsassa on SOTE-keskuksessa nykyaikainen toimiva moniammatillinen tiimityöskentelymalli käytössä ja tähän tarvitaan jatkossakin näytteenotto- ja kuvantamispalvelut.

Perustuslaki (731/1999) § 19 mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. § 22 mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Laki sosiaali- ja terveyshuollon järjestämisestä (612/2021) määrittelee hyvinvointialueen tehtävät ja vastuut perustuslain toteuttamisessa sote- ja pelastustoiminnassa. 6 § määrää, että HVA:n on järjestettävä palvelut väestön

tarpeiden mukaisesti ja 7 §:n mukaan palvelujen on oltava riittäviä. laadukkaita ja yhdenvertaisesti saatavilla koko alueella. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 §:pykälään viitaten on todettava, että palveluverkkoesitys on Joutsan osalta alueellista syrjintää esim. Jyväskylään verrattuna. STM:n 2025 julkaiseman arvioinnin mukaan:

Vertailutaulukko: Terveyspalvelujen saatavuus ja laatu Joutsassa vs. Jyväskylässä (2025)		
Ominaisuus	Joutsa (harva-alue)	Jyväskylä (kaupunkikeskus)
Kiireetön erikoissairaanhoito	Hoitojonot pitkiä, erityisesti psykiatriassa ¹	Hoitojonot lyhyempiä, digipalvelut tukena ¹
Mielenterveyspalvelut nuorille	Puutteita palvelujen järjestämisessä ¹	Monikanavaiset palvelut, parempi saavutettavuus ²
Lääkäripalvelujen saatavuus	Fyysisiä vastaanottoja rajoitetusti ³	Sekä fyysisiä että etävastaanottoja runsaasti ²
Digipalvelujen käyttö	Käyttö rajallista, ikääntyvä väestö haasteena ³	Kehittyneet digipalvelut, laaja käyttö ²
Palveluverkon tiheys	Vähän toimipisteitä, pitkät etäisyydet ⁴	Tiheä verkko, lyhyet etäisyydet palveluihin ²

Suunnitelmasta puuttuu vertailu jäljelle jäävien vuodeosastojen ja lopetettavien osastojen nykyisistä kustannuksista. Tiedossamme on, että Joutsan vuodeosasto on hoitopäiviltään halvin HV-alueella. Myöskään arviota matkakustannusten ja KELA-korvausten kasvusta ei ole tehty.

Joutsa on pinta-alaltaan Päijänteen kokoinen, noin 1066 km². Luhanka ja Toivakka mukaan lukien lähes 1800 km². Alue on vesistöinen ja harvaanasuttu. Julkiset liikenneyhteydet ovat heikot tai niitä ei ole lainkaan. Hyvinvointialueen tarkoituksena on ollut suhteuttaa palvelut alueelliseen tarpeeseen, mutta tämä ei toteudu lakkauttamalla Joutsan vuodeosasto alueellisena toimintamallina.

Palveluverkkoesitys 1:n mukaan Joutsan vuodeosastolla on vuosittain hoitopäiviä noin 5000 ja osaston käyttöaste on 91 %. Hoitopäivien määrä ja käyttöaste on hyvät, kun otetaan huomioon alueen väestö. Näin huomattavan hoitopäivämäärän siirtäminen

johonkin toiseen yksikköön ei ole tarkoituksenmukaista, kun huomioidaan välimatkat seuraavaksi lähimpään osastoon. Siirto ei ole myöskään hyvinvointialueen kokonaistalouden kannalta kustannustehokasta, koska se lisää samaan aikaan toisaalla vuodeosastopaikkojen lisäämistä. Joutsassa hoidettuja potilaita on ollut 414 ja heidän siirtämisensä muualle osastohoitoon vaikuttaa kohtuuttomalta. Joutsassa ei ole tarvittu käyttää ostopalvelu henkilökuntaa, ja Joutsassa työskentelevä henkilökunta on osaavaa ja sitoutunutta. Lisäksi on huomioitava kunnan asukkaiden palveluiden tosiasiallinen tarve: Esimerkiksi paikkakunnalla toimii maakunnan ainoa vastaanottokeskus.

Seututerveyskeskus kehitti Joutsan vuodeosaston innovatiivisena mallina palvelujen järjestämiseksi. Jo seututerveyskeskuksen aikana todettiin, että pelkän vuodeosaston ylläpitämiseen seudun asukasmäärä on liian pieni, minkä vuoksi osaston toimintaa laajennettiin. Palveluverkkoehdotuksessa on mainittu, että alueellisen osastotoiminnan yksiköiden toiminnasta osa profiloituu tiettyihin toimintoihin kuten kuntoutukseen. Joutsan vuodeosasto toteuttaa jo tällä hetkellä tätä tehtävää. Kunta peruskorjasi tätä toimintaa varten käyttäjien ja terveydenhuollon asiantuntijoiden suunnittelemat tilat, ja ne ovat olleet käytössä kahden vuoden ajan. Uudenveroisten tilojen kunto on luokiteltu erinomaiseksi. Vuodeosastoa tarvitaan myös alueen sairaanhoidon, kuntoutuksen tarpeisiin sekä kotisairaalan "kotipaikaksi".

Sote-palveluverkkoehdotuksessa on mainittu ensimmäiseksi linjaukseksi se, että hyvinvointialueen palveluita suunnataan alueen arvioituun palvelutarpeeseen ja väestörakenteeseen sekä tutkittuun tietoon ja suosituksiin perustuen. Joutsan vuodeosaston lakkautusesitys ei perustu edes hyvinvointialueen itse tekemiin linjauksiin palvelujen suuntaamisessa. Tausta-aineiston perusteella Joutsan väestö on ikääntynyttä ja sairastuvuus keskimääräistä suurempi. Yli 75-vuotiaiden osuus, 21 %, kunnan asukkaista on maakunnan kunnista suurin. Joutsan seudun työllisyystilanne on keskimääräistä heikompi ja asukkaiden tulotaso on maakunnan sisäisessä vertailussa heikko. Näiden syiden vuoksi osaston säilyttäminen Joutsan alueella on välttämätöntä. Joutsan vuodeosasto voi toimia ja on myös toiminut alueellisena sairaanhoidon osastona. Heikoimmassa asemassa olevia kansalaisia ei ole inhimillistä siirtää yli 80 km päähän omaisistaan viimeisiksi viikoiksi. Ylipäätään on selvää, että palveluntarpeen ja hoitoon pääsyn välillä on yhteys ja vaikutus sairastavuuteen: Palveluiden siirtäminen kauemmas lisää kynnystä hakeutua hoitoon. Jos omaiset haluavat tavata potilaita, jotka on siirretty muualle, julkisella liikenteellä se on mahdotonta.

Muuta

Hyvinvointialue on jo aikaisemmilla päätöksillään lakkauttanut Huuponhovin ja Mäntypirtin yksiköt, tyhjentänyt pääosin palvelukeskus Jousen sekä lopettamassa hyvinvointialuetta varten rakennetun täysin uuden keittiön. Joutsan tuotantokeittiö on otettava takaisin käyttöön. Kunnan hoitaessa ravintopalveluja, vanhukset saivat ruoan lämpimänä päivittäin koteihinsa. Nyt ruoka tulee pakattuna ja pakastettuna Vantaalta.

HVA:n päätöksillä on myös vaikutuksia reuna-alueiden apteekkitoimintaan. HVA muun muassa lopetti annosjakelusopimuksen kesken kauden. Uudet kilpailutusalueet ovat suuret. Esimerkiksi alueessa, johon Joutsakin kuuluu, on mukana palveluyksikköjä mm. Huhtasuolta, Vaajakoskelta ja Toivakasta. Paikallisen apteekin mahdotonta osallistua näin suuren alueen tarjouskilpailuun apteekin resurssit huomioon ottaen. Maaseudun apteekit menettävät asiakkaita palvelujen keskittämisen vuoksi. HVA on hyvin epävarma yhteistyökumppani, joka voi sanella kaikki ehdot, joita muiden on noudatettava.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kunnan asukkaille tärkeimmät palvelut. Jos palveluja ei oma hyvinvointialue Joutsaan järjestä, maakunnan rajalla ne on helppo hakea Päijät-Hämeestä tai Etelä-Savosta.

Palveluverkkotyön rinnalla hyvinvointialueen on harrastettava kunnianhimoisempaa henkilöstöpolitiikkaa. Organisaatiossa on monia tasoja ja päällekkäisiä tehtäviä. Johtamisjärjestelmässä on paljon päällikkö- ja esimiestason tehtäviä, hoitohenkilöstöä ja sosiaalityöntekijöitä puolestaan on liian vähän. Joutsassa on melko pysyvä ja nykyisten palvelujen kannalta riittävä henkilöstö. Henkilöstön ja palvelujen pysyminen paikkakunnalla on kunnan elinvoimatekijä, jota hyvinvointialueen ei pidä vähätellä.

Joutsan kunta ryhtyy kaikkiin tarvittaviin laillisiin toimenpiteisiin tämän palveluverkkopäätöksen kumoamiseksi.